

B i b l i o t e k a
„ P o g l e d p r e k o s v e g a ”

knjiga 29

Република Србија
МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ

*Овај пројекат је подржало
Министарство културе Републике Србије.*

Copyright © 2024, Pavle Popović

Copyright © 2024, за српски jezik, за Србију и Crnu Goru, AGORA

Ova publikacija se u celini ili u delovima ne sme umnožavati, preštamovati ili prenositi u bilo kojoj formi ili bilo kojim sredstvom bez dozvole autora ili izdavača, niti može biti na bilo koji drugi način ili bilo kojim drugim sredstvima distribuirana ili umnožavana bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač po odredbama zakona o autorskim pravima.

PAVLE UGRINOV

**NULTA
EGZISTENCIJA:
DNEVNIK
1990–2006.**

Da li se život sveo na NULTU TAČKU?

Tonući u te naslagane godine, ponekad, kao da sam tonuo u ambis, licem okrenut mutnoj vodi. I u toj vodi prepoznavao druga lica. (I ne znam da li su još uvek živa i da li su ikad bila živa.) To su oni kojih više nema. Ili možda nika-
da nisu ni postojali. I ostaje pitanje – da li su te godine postojale?

I da li je život postojao? Ili sam i sam postojao u vakuumu, u jednoj ćeliji i sve to sanjao. I zaustavio se na NULTOJ TAČKI. I sada treba započeti jedan drugi život. Možda, život van sveta i van života.

Beograd, 3. novembar 2006.

1990

Beograd, 1. januar 1990.

NOVOGODIŠNJI TELEVIZIJSKI PROGRAM

Vera sedela ispred televizora do 2 sata ujutro. Jurila je po programima da nađe neki dobar film. Ali zalud! Ja joj povremeno pravio društvo. Nije bilo interesantno; stalno smo nešto iščekivali, ali toga nije bilo.

Pavle je na privatnoj žurci na Zvezdari. Društvo se okupilo kod Ivane Ke-kić u velikom stanu. Sami su pripremali zakusku, mladići i devojke, a i Vera je priskočila sa svojim đakonijama, u strahu da za doček Pavlovi drugari ne ostanu gladni.

Što se mene tiče, više me je privlačilo da nešto čitam u krevetu.

Ali da čitam nešto – savršeno napisano. To znači nešto što neću tokom čitanja u sebi – popravljati, nalaziti drukčija rešenja, tobož bolja, već nešto zbija savršeno, u čemu ću, prepušten čitanju, uživati.

Toliko sam željan toga savršeno napisanog na našem jeziku, a pitam se – koje bi to moglo biti štivo? Je li to Slobodan Jovanović? Ali – od savremenika? Možda – Andrić? Ne, nipošto. On je istina često savršen, toliko savršen da se čini – nesvršen. Zapravo – gnjavator, naročito kad premeće jedne te iste, sto puta već izrečene i napisane rečenice, koje neki nazivaju – mudrostima! Mudruje, a do srži uplašen. Valda zato i mudruje. Nikad nisam uživao u unjkavom, uplašenom mudrovanju. Crnjanski bi mi više prijao; njegove slike i ironija. Čitao bih, možda, njegove zapise o Banatu, to mi je i Vasko preporučio, ali nemam tu knjigu pri ruci. Ili da se bacim na Hiperborejce?

Od savremenih pisaca – ne mogu da se setim ko bi došao u obzir. Nije po sredi – ljubomora, već saznanje o stanju stvari. Kiš je o toj savršenosti vodio veoma mnogo računa. Ali on poslednjih deset godina nije ništa napisao, a njegove izjave i intervjui, donekle su me u međuvremenu odbili od njega.

Književnost su preplavili gorštaci i regionalci a to ne mogu da primim, taj njihov zdrav, takozvani čist narodni jezik. Na kome se malo šta savremeno može saopštiti. Ili može, ali to mi ne prija.

Tek osećam glad za čitanjem nečeg savršeno napisanog!

Beograd, 1. januar 1990.

Kafe „Metropol”

Posle dočeka Nove godine, Vasko, Bora i ja smo se sastali u „Metropolu”.

Prepričavamo i obaveštavamo se međusobno o uzbudljivim događajima u Rumuniji. (Pad Čaušeska i njegove družine.) Vasko zna gotovo sve o novim ljudima; zna ih, u stvari, Aurel Gavrilu, njegov i naš drug. On je, međutim, bojestan i ne izlazi. Vasko je s njim razgovarao telefonom.

Što se Bore tiče, otkad je izabran u Predsedništvo CK Srbije, deluje opuštenije, prisnije, vedrije. U svaom slučaju govorljivije, slobodnije, komotnije što Vasku i meni najzad odgovara. Međutim, i dalje izbegava da govori o politici, nacionalistima i nacionalističkoj politici srpskih komunista, već razgovor pokušava da prebaci na teren literature. „Šta ima novo u prozi, šta u poeziji?” pita nas. Mi mu ukratko kažemo, ono što znamo. Onda on preuzima razgovor i govori o piscima koje smo nas dvojica spomenuli. Pozna je ih, dabome, od ranije. I tačno ih ocenjuje, u stvari isto kao i nas dvojica.

Slažemo se da je književna žetva protekle godine bila izuzetno mršava i, reklo bi se, potpuno neinteresantna.

Ipak, politika se ne može zaobići. Oseća se da je Kosovo i dalje, i sve više, osnovni problem. Ovdašnji učestali štrajkovi i ostale uznemirujuće vesti iz raznih kolektiva takođe su sve veći problem.

Za susednim stolom sede takozvani mlađi komunistički kadrovi: Snežana Aleksić, Zoran Čičak i drugi koje Vasko i ja ne poznajemo. Piju viski sa ledom dok „njihova” radnička klasa nema hleba a, kako čujemo, albanski rudari ponovo sede u oknima i protestuju.

Jedan od tih mlađih političara prilazi Bori i potvrđuje vesti o masovnom štrajku rudara. On lično dolazi iz Trepče, bio je, kaže četiri sata u oknu, dve hiljade metara pod zemljom, i ubeđivao rudare. Ne kaže – u šta! To je bilo sinoć i noćas, a danas, u podne, sedi ovde i pije hladan viski.

Kako misle ti mladi komunisti, da uspostave – pravdu?

Beograd, 1. januar 1990.

Umro Samjuel Beket

13. april 1906, Dablin, Irska – 22. decembar 1989, Paris, France

Još pre deset dana, u Parizu, u jednoj bolnici, umro je Samjuel Beket.

Rođen 13. aprila 1906. godine u Dablinu.

Moja veza sa Beketom je „Godo”, ali ima korene i u datumu rođenja Beketa, sa nešto ironije zaključujem.

Stariji je od mene tačno dvadeset godina...

„Možda najuticajnija literarna pojava druge polovine dvadesetog veka”, piše „Indipendent”, stavljajući ga uz Prusta, Kafku i Džojlsa. Itd.

Što se tiče njegovog, i našeg, Čekajući Godoa u Beogradu. Dve-tri opaske.

1952. godine, Rože Blen i glumci, izveli su Godoa u Parizu. Komad je na premijeri propao. Ni kritika nije bila milostiva. Blenu je ostalo da tokom sledećih godina dokazuje vrednost komada publici u Parizu i inostranstvu.

1954. godine počeli smo spremati Godoa a izveli 1956. u ateljeu Miće Popovića na Starom sajmištu. Zatim u novoosnovanom Ateljeu 212. Pre toga skinut je sa repertoara u Beogradskom dramskom pozorištu, gde je inače spreman za izvođenje.

Mi smo odmah uspeli i kod publike i kod jednog dela kritike. Finci, glavni kritičar po opštem mišljenju, pisao je negativno. Naprotiv, Bora Glišić, kritičar NIN-a, i po našem mišljenju najbolji kritičar, pisao je pozitivno.

Ali publika, mlađa i mlada, nagrnula je u Atelje 212, gde je predstava od 1956. godine izvedena. Nije skinuta do dana današnjeg. Treba obnovljeni Atelje 212 da otvorimo ovom predstavom, opet, kao i 1956.

Ono što Rože Blanu i družini nije pošlo za rukom, budući odbijen od publike i kritike, pošlo je za rukom nama, mladoj pozorišnoj grupi.

Pošlo nam je za rukom pre svega zato što je naša publika, neopterećena, komad odmah prihvatila, i zavolela, smatrajući ga sve više svojim, takoreći generacijskim. Ali on je bio komad i za sve druge generacije. Komad – svih.

Ali i zbog toga što su glumci, naši, naš ansambl, Rade Marković, Mića Tomić, Bata Paskaljević, Ljuba Tadić i Rastislav Jović, uspeli da na pravi način predstave Beketa, da ga, gotovo spontano, protumače i odigraju – maestralno.

Naravno i zbog toga što je kod nas vladala prava „glad” za nekim drukčijim, realnijim pogledom na svet. Pogledom primerenim svetu tog vremena.

Beket, da li je ostao kao utopija u mojim sećanjima? Tako su ga tumačili kulturni (posebno politički) poslenici u vremenu pedesetih godina. Tako su govorili mnogi. A posebno Krlaža, tako savremen u mojoj mladosti, tako avangardan i isperd vremena... Ipak i po svaku cenu nije ostao kao neostvariva fantastična zamisao. Beketov „GODO” je moje najbolje ostvarenje. Ona

tačka koja pokreće, ona svetla vizija kroz koju se ostvarujem... Ne samo kao pisac.

Nova Pazova, 6. januar 1990.

NOVA STRANKA

U Novoj Pazovi osnovana stranka Srpska narodna obnova Televizijski prenos božićne liturgije iz Saborne crkve dočekan je kao istorijski kulturni događaj u „tek započetoj demokratskoj ventilaciji društva”.

Nova Pazova, 31. januar 1990.

IZJAVA MIRKA JOVIĆA PTESEDNIKA STRANKE

Mirko Jović:

„Mi nismo nikakve ni vojne ni paravojne formacije. Mi samo pokušavamo, a delimično smo i uspeli, da izvršimo pritisak na državu Srbiju da ispuni svoje obaveze.

Državna i građanska prinuda nad Srbima u Hrvatskoj dovela je do toga da je taj narod počeo masovno ostajati bez posla. Zato smo odmah reagovali i zajedno sa odborom SDS u Novoj Pazovi, organizirali pomoć.

Pošto znamo da Hrvati i Slovenci neće da prihvate čak ni federalnu Jugoslaviju, a kamoli integralnu, mislim da je naša borba za samostalnu Srbiju (normalno u njenim etničkim i prirodnim granicama) sasvim logična. Zbog toga moramo svi sarađivati.

Muslimani u Sandžaku su u službi interesa Hrvata. Kada Hrvatska bude saterana u zid, oni treba da priskoče u pomoć i da traže svoju autonomiju, kao Srbi u Krajini. To ni u kom pogledu ne može biti isto. Oni nisu nikakav narod, već samo verska grupa.

Nemamo nikakvo oružje. Ali kad odemo na teren, kao što je bilo Borovo Selo, tamo se pridružujemo organizovanoj odbrani i dobijamo oružje.”

Beograd, 11. jnauar 1990.

IZJAVA VUKA DRAŠKOVIĆA

Vuk Drašković, Srpska narodna obnova: „Ako Srbi kažu da Bosna i Hercegovina u slučaju raspada pripada Srbima, imaće ovaj argument – da je 1941. na području današnje BiH bilo 47 odsto pravoslavnih, a rimokatolika 16,5 odsto.

Znači – treba meriti logičnost ta dva zahteva, ta dva istorijska i prirodna prava. Ja se apsolutno slažem da jedan deo Bosne i Hercegovine u svakoj varijanti i deobi mora da pripada Hrvatskoj, recimo – sva zapadna Hercegovina. Ali da 11 odsto Hrvata traži svu Bosnu i Hercegovinu – to je suludo, a pogotovo nakon onog četverogodišnjeg genocida nad Srbima. Pa držimo se univerzalnih kriterijuma – ako smo formirali dve pokrajine u Srbiji, zašto jednostavno ne pokušamo spasiti jedinstvo zemlje pokrajinama, pa da to bude ključ.

Ja vam sad govorim o rešenju koje je mom srcu najbliže, ali šta će mi kad vidim da ono ne može da funkcioniše: da se u Hrvatskoj formira srpska pokrajina, možda i dve (od Slavonije, pa Kninska krajina, Karlovac itd. a da se u Bosni i Hercegovini naprave nekolike pokrajine, govorim napamet jer u ovom trenutku nisam Cvijić, recimo od Bosanske krajine jedna zbog većinskog srpskog naroda, od zapadne Hercegovine i krajeva prema Duvnu druga, zbog većinskog hrvatskog naroda, od istočne Hercegovine sa istočnom Bosnom još jedna pokrajina sa većinskim srpskim narodom, dok bi centralna Bosna bila pokrajina gde preovladava muslimanska vera. U Makedoniji da takođe napravimo jednu pokrajinu u zapadnom delu gde preovladavaju

Arnauti, pa da pokušamo da pokrajinama rešimo i izgladimo ove probleme koji uzrokuju ogromna nacionalna trvenja i sukobe.

(...) Ako se neko odrekao svoje prošlosti i žrtvovao je Jugoslaviji, to su Srbi i taj prigovor se ne može uputiti srpskom narodu. Za Jugoslaviju se on 1918, odrekao svega – i dve svoje države Srbije i Crne Gore i mogućnosti da okruži zasebnu srpsku državu koju mu je Londonski ugovor od 1915. obezbeđivao. Papuk – Una – Kupa – Šibenik. Nije ni to hteo. Hteo je zajednicu sa Hrvatima i Slovencima bez granica i nije ih bilo. Verovali smo da smo jedan narod sa tri imena.

(...) E, da ne bismo navukli to ovčje runo, zaista mislim da na svaki pokušaj ubuduće, i zato sam i naglasio ubuduće, svaki zločin na nacionalnoj

osnovi, nasrtanje na Srbina zato što je Srbin, pogotovo posle svega, mora da bude uzvraćeno. Inače je perspektiva ovčjega runa! Ovo izgovaram teška srca, želio bih da ne bude nikada toga povoda. Ali ako sutra Zdravko Krstanović ili neko drugi strada u Hrvatskoj zato što je Srbin, zar je odmazda onda nepotrebna? Nakon Jasenovca, nakon svega.”

(Slobodna Dalmacija, 11. januar 1990)

Beograd, 20–22. januar 1990.

KONGRES SK JUGOSLAVIJE

U Beogradu održan XIV kongres SKJ Jugoslavije. Slovenačka i hrvatska delegacija napustile Kongres.

Kosovo, 24. januar 1990.

Na Kosovu demonstracije 40.000 studenata koji su zahtevali prekid sudskog procesa Azemu Vlasiju.

Beograd, 26. januar 1990.

IZJAVA BORISLAVA JOVIĆA

Borisav Jović: „Odlazak slovenačkih delgata sa Kongresa smatram značajnom fazom u napuštanju jugoslovenskih institucija. Ako počnu da napuštaju i institucije države, to bi se moglo praktično pretvoriti u otepljenje.

Zato moramo pojačati vojno prisustvo u Sloveniji u meri u kojoj oni smanjuju svoje prisustvo u federaciji. Druga tačka koju moramo pojačati je Kosovo, gde će separatisti dobiti polet, usled otvorene slovenačke podrške XIV Kongresu”.

Beograd, 27. januar 1990.

Borisav Jović: „Zovem Veljka da mu kažem da prošeta tenkovima kroz gradove na Kosovu, da ih malo zaplaši. Nema ga kod kuće. Pera je zvao Adžića. On smatra da to nije potrebno. Potrebno je još kako. Veljka opet nema.